

Osmanlı'nın Son 40 Yılında Rumeli Türkleri ve Müslümanları 1878-1918

Hasip Saygılı

İstanbul, İlgı Kültür Sanat Yayıncılık, 2016, 256 sayfa, ISBN: 978-605-4977-73-4

Muhittin YENİKEÇECİ*

Rumeli; kültürümüzün hoşgörü ve birleştirici özelliklerinin bir sonucu olarak, 14'üncü yüzyıl ortalarından 18'inci yüzyıl ortalarına kadar Türkler ve Rumeli'de yaşayan diğer milletlerin huzur içerisinde hep beraber yaşadıkları bir mekândır. Türkler 14'üncü yüzyılın ortalarından itibaren Rumeli, diğer bir ifadeyle Osmanlı Devleti'nin Avrupa-i Osmanî diye adlandırdığı topraklarda hüküm sürmeye başlamıştır. Yaklaşık beş yüz yıl süren bu dönemde Türk kültürü Rumeli'de kalıcı bir hale gelmiştir. 18'nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı İmparatorluğundaki yapısal bozulma, uluslararası

* Emekli Tuğgeneral, Doktora Öğrencisi, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.

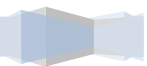

yapının sistemik olarak ürettiği milliyetçilik akımının etkisi ve Avrupa Devletleri'nin Türklere karşı uyguladığı “*Şark Politikası*” Rumeli'deki göreceli ahengi bozmuştur. Rumeli toprakları 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) sonucunda elimizden çıkmaya başlamıştır. Bu dönem bir yandan Berlin Antlaşması hükümleri gereği Osmanlı'yı müdahaleye açık hale getirirken diğer taraftan Osmanlı'nın yapısal zayıflığı ve bu zayıflığın yarattığı bünyesel hassasiyetler de çözülmeyi hızlandırmıştır. Çözülme; dış müdahalelerdeki artış ve bunlara karşı durumu idare etme amaçlı tavizleri yaratmış, eş zamanlı olarak da devlete olan güven ve inancın sarsılması neticesinde iç isyan ve kalkışma ortamını da doğurmuştur.

Bu sayıda hâlâ vatan toprağı bağıllığı hissettiğimiz Rumeli'nin kaybedilen kısımlarında yaşanan gelişmelerin bir tarihçi gözüyle anlatıldığı Doç. Dr. Hasip Saygılı'nın “*Osmanlı'nın Son 40 Yılında Rumeli Türkleri ve Müslümanları 1878-1918*” isimli kitabının tanıtımını yapacağız. Kitapta, cephelerde orduların bozulması ile izah edilen aslında sosyal bünyedeki arızaların bir sonucu olan Rumeli'nin elden çıkışının perde arkası anlatılmaktadır. Rumeli'nin kaybı sürecinde diplomatik misyonların destek ve korumasındaki; Türk varlığını hedef alan Bulgar komitelerinin, Yunan ve Sırp komitelerinin, kiliselerin ve gayrimüslim mekteplerinin faaliyetleri ile buna karşı Osmanlı'nın dengeyi koruma ve durumu idare etme politikalarının bu yapılar karşı çözüm olmayışı belgelerle ortaya konmuştur. Kitap, “*Sunuş*” kısmını müteakip, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve Berlin Kongresi sonrası Osmanlı'nın “*yapısal gücünü kaybetmesi*” neticesinde oluşan zayıflık ve bu süreçte Rumeli'de yaşanan çöküntüyü ele alan dokuz bilimsel makale ve kitabın yazarının “*Kosova Türk Temsil Heyeti Başkanı*” iken yazdığı 2010 Raporu'ndan yapılan alıntılardan oluşmaktadır.

Şahsen tanıma şans ve mutluluğuna eriştiğim kitabın yazarı Doç. Dr. Hasip Saygılı; Kara Harp Okulu (1982), Kara Harp Akademisi (1992) ve Quetta Command and Staff College'dan (2000) mezun olmuştur. Subay olarak Pakistan Kara ve Hava Ataşeliğı (2002-2004), Kara Harp Akademisi Sınıf Baş hocalığı (2005-2008), Kosova Türk Temsil Heyeti Başkanlığı (2009-2010) ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü (2010- 2013) görevlerinde bulunmuştur. 2015'te doçent olan Hasip Saygılı, halen Fatih sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'nde tam zamanlı öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Yazar Saygılı'nın eserinde, bir akademisyen/bilim adamı olmanın yarattığı derinliğin ötesinde, ciddi bir entelektüel birikimin ve askeri eğitim almanın kişiye verdiği durum ve olayları değerlendirme yeteneğinin izlerini de görmek mümkündür.

Sunuş (s. 9-10), kitabın ve kitapta derlenen makalelerin kısa tanıtımlarını kapsamaktadır. Sunuşun girişinde yaşanan olayların ana gerekçesi; “*Osmanlı ordularının cephelerde bozulması*” değil, ona da sebep olan “*sosyal bünyedeki arızalar*” (s. 9) olarak ifade edilmiştir. Bu tespitin kitap okunurken sürekli göz önünde bulundurulması, kitaptaki makalelerin doğru anlaşılması kadar hem Rumeli'de hem de Türkiye dâhil yaşadığımız coğrafyadaki sosyal bünye arızalarının sonuçlarını algılamak ve yaşadığımız olayları anlamak açısından önemlidir.

Kitabın birinci bölümünde (s. 13-32), “*Berlin Kongresinden Yakova’da Katline Kadar Müşir Mehmet Ali Paşa (Haziran - Eylül 1878)*” * başlıklı makale yer almaktadır. Makalede Müşir Mehmet Ali Paşa’nın Berlin Kongresi Murahhaslığına seçilmesinden 6 Eylül 1878 günü Yakova’da Arnavut isyancılar tarafından katledilinceye kadarki üç aylık faaliyetleri incelenmiştir.

Makalenin başlangıcında Müşir Mehmet Ali Paşa’nın hayatı kısaca özetlendikten sonra, Paşanın Berlin Kongresi murahhaslık görevi ve bu kapsamda Berlin Kongresi’nde iyice zayıflayan ve parçalanma sürecine giren Osmanlı İmparatorluğu heyetinin, Bismarck Başkanlığındaki Alman Heyeti tarafından maruz bırakıldığı aşağılayıcı muamele ortaya konmuştur. Osmanlı Devleti adına Berlin Kongresi’ne katılan heyette bulunanların dini inanç ve etnisiteleri ile Müşir Mehmet Ali Paşa’nın Berlin Kongresi’nde takındığı tavır ve çizdiği devlet adamlığı profili hem Osmanlı/Türklerin hoşgörü ve adalet değerlerinin hem de ulus olabilmenin ne anlama geldiğinin anlaşılması açısından önemlidir. Bu kısımda ayrıca, Berlin Antlaşması kararlarının ve özellikle toprak dağılımının yarattığı siyasal ve sosyal sorunların halen devam eden problemlere kaynaklık ettiği yargısına da ulaşıyoruz. Müteakiben Müşir Mehmet Ali Paşa’nın Berlin Kongresi kararlarının uygulanmasını sağlamak için Arnavutluk taraflarına “*Memur-ı Mahsus*” olarak görevlendirilmesi, katline giden süreç ve Paşa’nın korunamaması ele alınmıştır. Makalenin ilerleyen bölümünde “*Paşanın Katlinin Siyasi sonuçları*” başlığı altında, katlin ahali arasında olumsuz etki yarattığı, Arnavutluk merkezkaç güçlerine moral ve motivasyon kazandırdığı ve devletin prestijine ağır darbe indirdiği ifade edilmiştir.

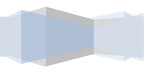
Makalede ayrıca, Mehmet Ali Paşa’nın katlinin, yerli halk yazın sanatı ve folklöründe yarattığı etki, katlin Osmanlı’nın Arnavutları hoş tutma siyasetinin bir parçası olarak “*kazaen vefat*” olarak ifade edilmesi, Osmanlı’nın zayıflığı ve durumu idare etme politikalarının geldiği nokta ortaya konmuştur. Makale, Mehmet Ali Paşa’nın Arnavutluk’taki olumsuz imajı ve mezarının düzenlenmesine Ankara’nın sahip çıkması isteği ile tamamlanmıştır.

Kitabın ikinci bölümü (s. 33-66) “*Sultan Abdülhamid’in Meşruiyet Krizi: 1903’te Mitroviçe’de Rus Konsolosu Grigori Şerbina’nın Öldürülmesi*”† başlıklı makaleden oluşmaktadır. Makale, Makedonya Meselesi’nin nasıl oluştuğu, Osmanlı’nın komita faaliyetleri ve Ortodoksluğun kullanılması ile nasıl şekillendirildiğinin ortaya konmasıyla başlanmıştır. Devamla, komita ve çete faaliyetlerinin bölgeyi yaşanmaz bir hale getirdiği 1900’lü yıllarda Batılı Büyük Güçlerin bölgede reform planı üzerinde çalışmaya başlamasıyla Rusya’nın da Balkan Ortodokslarının geleneksel hamisi olarak sahneye çıkışı vurgulanmıştır. Bu gelişmeler üzerine 1902’de Rumeli vilayetlerinde alınan tedbirler kapsamında “*Vilayat-ı Şahane Müfettişliği*” kurulması, polis ve mahkeme memurları ile ilgili düzenleme yapıldığı ifade edilmiştir.

Makalenin ilerleyen bölümlerinde Makedonya Sorunu temelinde, Rusya Mitroviçe Konsolosluğunun açılması ve Arnavutların tepkisi, Rus Konsolosu Grigori Şerbina’nın Mitroviçe’ye gelişi sürecindeki

* Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 46(2015 Yaz), S.137-152.

† Hacettepe Türkiyat Araştırmaları, 20(2014 Bahar), s. 163-191.

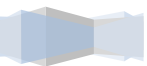
diplomatik gelişmeler, konsolosun askerler ve yöre halkı ile ilişkileri, aşağılayıcı ve güvenlik ihlali içeren tavırları ele alınmıştır. Daha sonra Konsolosun vurulması ve ölümü anlatılmış, devamlı; sanıkların yargılanması süreci, Osmanlı devletinin büyük aczini de ortaya koyacak şekilde detaylı olarak incelenmiştir. Devletin devamlılığını büyük devletlerin denge politikaları ile onların insaf ve himayesinde aramanın yarattığı aczin bedelinin ne kadar ağır olduğu bu bölümde bütün çıplaklığı ile ortaya konmuştur. Konsolos Şeriban için taziyeler ve cenazenin Rusya'ya nakline değinildikten sonra Rus Konsolosların Arnavut komitalarının neden hedefi olduğu sorusuna cevap aranmıştır.

Makalede “*sonuç yerine*” başlığı altında; Konsolos Şeriban'ın ölümünden sonra reformların yürütülmesi için Arnavutlara karşı alınan tedbirler, Bulgar komitelerinin Büyük isyan hazırlıkları, Arnavutların reformlara ve bu çerçevede Rus Konsoloslara şiddetli tepki göstermelerinin nedenleri ve Rusya'nın Uzak Doğu Politikasının Balkan Politikasına etkileri belgelerle incelenmiştir. İlave olarak, Çarlık Rusya'sı ile Osmanlı devleti arasındaki diplomatik ilişkilerin asimetrik bir güç oyununa dönüştüğü ve Rus tepkisinin alınan karar ve uygulamalarda dikkate alınmasının zorunlu hale geldiği tespiti yapılmıştır. Uygulanan politikaların, Arnavutlar arasında Osmanlı Devleti'nin meşruiyetini sorgulanır hale getirdiği, Sultan Abdülhamit sonrası politikalarla da derinleşen bu meşruiyet krizinin Balkan Bozgununa sebep olduğu ve Rumeli'deki Osmanlı varlığının sonunu getirdiği vurgulanmıştır. Konsolos Şeriban'ın öldürülmesinden 111 yıl sonra dahi bölgede bazı yerlerde etnik gerginliklerin devam ettiği ve bu durumun “*dönem içerisinde Osmanlı'nın bölgeyi kötü yönettiği*” (s. 63) kabulünün, yeniden tetkikine ihtiyaç duyulduğu tespiti ile makale tamamlanmıştır.

“*1903 Makedonya'sında Reformlara Tepkiler: Manastır Rus Konsolosu Aleksandır Rostkovski'nin Katli*”^{*} başlıklı makale kitabın üçüncü bölümünü (s. 67-99) oluşturmaktadır. Makalenin “*Giriş*” kısmında Ayastefanos Andlaşmasında alınan kararların Berlin Kongresinde yapılan değişikliklerle aldığı şekil, Makedonya'nın ıslahat yapılması şartıyla Osmanlı'ya bırakılması, Makedonya üzerinde; Bulgaristan, Sırbistan-Karadağ ve Yunanistan'ın ihtirasları ile Bulgar, Sırp ve Yunan çetelerinin yarattığı kargaşada bölgeye yabancı müdahalesi yaratma çabaları belgelerle ortaya konmuştur. “*Giriş*” kısmında müteakiben Bab-ı Ali'nin reform uygulamalarına yaklaşımı, İngiltere, Fransa ve Avusturya-Macaristan'ın reform planları ile Rusya'nın gelişmelere müdahil olması konu edinilmiştir.

Makalenin ilerleyen bölümlerinde; Makedonya'daki reformlara karşı Arnavutluk tepkisi, Bulgar devrimci komitelerinin eylemleri, İlinden Bulgar İsyanı, alınan tedbirler ve bölgenin sosyo-psikolojik yapısına etkileri incelenmiştir. İlinden Bulgar İsyanı'nın sonucu kapsamında kitabın yazarı tarafından, “*Avrupalı bir dış güç tarafından desteklenmediği takdirde ayaklanmanın başarılı olamayacağı aşikârdır.*” (s.74) tespitinde bulunulmuştur. Aleksandır Arkadiyeviç Rostkovski özelinde Makedonya'daki Rus Konsoloslarının tutum ve davranışlarının incelendiği müteakip kısımlardan sonra makalenin esas bölümü diye ifade edebileceğimiz, Rostkovski'nin Nüzhetiye Karakolu önünde nöbet tutan jandarma neferi Halim'i kamçılması ve jandarma neferi Halim'in de silahını ateşleyerek

^{*} Karadeniz Araştırmaları Dergisi, 39(2013), s.69-94.

konsolosu öldürmesi olayı belgelerle anlatılmıştır. Yargı süreci ve Rus baskısını esas alan olay sonrası gelişmelerin ortaya konmasını müteakip, “sonuç” kısmında; Rusya’nın Uzak Doğu’da Japonya ile savaş hazırlığında olması nedeniyle, Makedonya’da mevcut statüyü değiştirecek bir girişimde bulunamadığı, mevcut gelişmelerin Rusya’nın itibarını zedelediği ortaya konmuştur. Arnavut nüfusun çoğunlukta olduğu bölgelerin Mürzsteg reform uygulamalarının dışında tutulmaya zorlandığı, Arnavutların kontrolünü sağlayıcı tedbirler alınırken verilen tavizler ve meselelere köklü çözümler getirilmeden ötelemenin, uzun vadede hem Rumeli’nin önemli bir kısmının kaybına sebep olduğu hem de devletin yetersizliğini giderme gayretlerinin iç bölünme ve istikrarsızlığı getirdiği tespitiyle makale tamamlanmıştır.

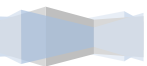
Kitabın dördüncü bölümünü (s. 99-129), “*Hüseyin Hilmi Paşa’nın Rumeli Müfettişliği Döneminde(1902-1908) Rus Diplomatik Misyonlarının Bulgar Komitacıları ile İlişkileri*”^{*} başlıklı makale oluşturmuştur. Bu makalenin “Giriş” kısmında daha önceki makalelerde izah edilen, Berlin Kongresi sonrası Makedonya’daki siyasi, sosyal, kültürel ve psikolojik durum incelenmiş müteakiben bu bölgelerde Osmanlı’nın yaptırım gücünü kaybetmesinin ve mali güçsüzlüğünün bir sonucu olarak Rus misyonunun oluşması süreci ortaya konmuştur. Rus diplomatik misyonları ile bölgenin önemli ikincil aktörü olan komitacıların etkileşimi ve misyonların komitacılara sağladığı katkılar belgelerle ortaya konmuştur. Bu kapsamda; Osmanlı’nın Büyük Güçler ile ilişkisinde “*güçlü-zayıf ilişkisi*” kalıbının geçerli olduğu ve Rus misyonların; bu kalıp çerçevesinde başta yargı sürecine müdahale ve komitacılara destek olmak üzere çok değişik ve kapsamlı faaliyetlerde buldukları ortaya konmuştur. Bununla birlikte Rusya’nın, komitelerin zamansız ayaklanmasına müsaade etmediği ve Uzak Doğu politikaları nedeniyle komiteleri sınırladığı fakat 1904 yılı sonu itibarıyla bölgede Bulgar, Sırp ve Yunan çetelerinin birbirleri ile ve Osmanlı Devleti ile çatışmaya devam ettikleri, dönem boyunca Osmanlı mali güçlüklerinin sürdüğü tespitine varılmıştır.

Makalede sonuç olarak, Rusya’nın diplomatik misyonlarını kullanarak Balkan Politikasını, reel politiği esas alan rasyonel bir anlayışla yürüttüğü, bu kapsamda; bir taraftan Slavlık gayreti ile Osmanlı’ya karşı politikalar oluştururken, diğer taraftan Uzak Doğu politikalarının önceliğini dikkate alarak Balkanlarda statükoyu bozacak gelişmeleri de sınırladığı tespiti yapılmıştır. Osmanlı’nın tavizkar politikaları ve yaptırım gücünün kaybolmasının; Abdülhamit rejiminin sonunu getiren, Resneli Ahmet Niyazi, Ohrili Eyüp Sabri ve Enver gibi subayların birlikleri ile dağa çıkması eylemlerini meydana getirdiği ve dönem içerisinde karşıt bölge politikaları izleyen Büyük Güçlerin, diplomatik misyon uygulamalarında birbirlerini destekledikleri sonucuna varılarak makale tamamlanmıştır.

Beşinci bölümde (s. 130-162) “*Rumeli Müfettişliği Döneminde (1902-1908) Makedonya’da Yunan Komiteleri ve Osmanlı Devleti*”[†] başlıklı makale bulunmaktadır. Makalenin “Giriş” kısmında, farklı

^{*} Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(Ekim 2014), s.197-226

[†] Güvenlik Stratejileri, 21(Nisan 2015), s. 147-182

etnik topluluklar arasında Osmanlı sonrasının hazırlığının, yabancı diplomatik misyonların gölgesinde kiliseler, mektepler ve silahlı çeteler marifetiyle yapılmaya çalışıldığı vurgulanmıştır. Müteakiben, Yunan subay ve konsolosları tarafından Makedonya’da sevk ve idare edilen eşkıya çetelerinin faaliyetleri ile bunlara karşı Osmanlı idaresinin tavrı incelenmiştir.

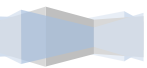
Makalenin son kısmında “Çete Faaliyetleri ve Sonuçları” başlığı altında; çetecilik faaliyetlerinde dini ve siyasi görüşlerin değil, paranın başrolü oynadığı, Yunan çetelerinin Balkan Harbi’nde Yunan Ordusunun destekçisi olarak önemli görevler yaptığı ve Balkan Harbinde Yunanistan’ın nüfus ve arazi olarak büyük kazançla çıkmasında Yunan komitelerinin etkisi olduğu tespiti yapılmıştır. Müteakiben, Yunan çetelerinin güçlenmesinde Osmanlı politikaları ile kültürel ve mali yetersizliklerin önemli etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Son kısımda ayrıca, “Yunan Belleğinde 1902-1908 Çeteciliği” başlığı altında, Yunanistan’ın “Helenizm Davası” için terör vasıtası olarak kullandığı çetelerin hatırasını yaşatmak için tıpkı Bulgar ve Makedonlarda da gördüğümüz türden faaliyetleri aktarılmıştır.

Kitabın altıncı bölümünde (s. 163-181), “Balkan Harbinde Osmanlı Bozgununun Karanlık Yüzü: Dönemin Tanıklarının Gözüyle Müslüman Ahalide İnsan Kalitesi ve Sosyal Çözülme Problemi”^{*} başlıklı makale bulunmaktadır. Makale Balkan Bozgununun sosyal ve insani sebeplerini incelenmiştir. Makalede Osmanlı Devletinin insan kalitesi sorunu ortaya konmuş ve bunlar; nitelikli insan gücü eksikliği, sosyal değerler sisteminin aşınması, halkın psikolojisindeki kayıtsızlık hali ve ordunun insan kalitesi problemi şeklinde sıralanmıştır. Sorunlar dönemin tanıklarının gözünden belgelerle ortaya konmuş ve müteakiben, “Değerlendirme ve Sonuç” başlıklı kısımda; büyük felaketin ana sebebinin son dönem Osmanlı insan kalitesindeki yetersizlik olarak tespit edilmiştir. İnsan kalite yetersizliğinin ibret verici sonuçları bu kısımda ayrıntılı olarak analiz edilmiş ve insan kalite yetersizliğinin yarattığı sosyal çözülmenin siyasi ve kültürel sonuçları ile ilgili tespitler paylaşılmıştır. Cesur milletimizin cehalet ile ne hal ve şekil alabileceğini görmek ve anlamak için bu kısmın tekrar tekrar okunmasının faydalı olacağı tarafımdan tavsiye edilmektedir.

Yedinci bölüm (s. 182-191) “Balkan Bozgununa Prizen’den Ağıt: Sultan Reşat Türküsü”[†] başlıklı bildiri den oluşmaktadır. Bildiri genel anlamda bölgedeki folklorik unsurların tetkiki ve açığa çıkartılmasının önemine vurgu yapmaktadır. Bu kapsamda “Sultan Reşat Türküsü” ve “Prizren’li İki Askerin Terhis Belgelerinin Verilmesi” faaliyetleri ve bunların etkileri üzerinde durulmuştur. Bildiride, Balkan Harbi’nde ordunun görevini gerektiği şekilde yapmamasının yanı sıra bölge nüfusunun yarısından fazlasını teşkil eden Müslüman ahalinin ilgisizliğinin de bozguna etkisi, halkın harp yapmadan düşmana teslim olması ve Arnavut sivil halkın bazı yerlerde orduya ait silah depolarını yağmaladığı, bazı yerlerde ise panik çıkartarak Türk köylerini yağmaladığı belgelerle vurgulanmıştır. Bütün bu tavırları sergileyen sosyo-psikolojik ruh haline rağmen; Bulgar, Sırp ve Yunanlıların maddi ve manevi hiçbir hak ve değere saygı göstermeden yaptıkları zulüm, Kosova’lı

^{*} Türkiye Günlüğü, 112(2012), s.136-146

[†] Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Türkiyat Sempozyumu, 1-3 Kasım 2003, Bildiriler Kitabı, s. 417-424

Türkler ve diğer Müslüman grupların, Balkan Harbi sonrası dönemde, dönemin padişahına hitaben yazılan “*Sultan Reşat Türküsi*” ile yaşadıkları hayal kırıklığı ve haksızlıkların ifadesi olarak ibret vericidir. Buna mukabil, Osmanlı yönetiminden çıkan Müslüman yöre halkının askere alınması ve Osmanlı sancağı altında muharebe etmeleri de, Bulgar ve Sırp mezalimi sonrası Osmanlı’ya duydukları özlemin ve döneme ait düşüncelerinin bir göstergesi olarak sunulmuştur.

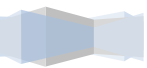
Kitabın sekizinci bölümü (s. 192-218) “*Birinci Dünya Harbi’nde Rumeli’den Osmanlı Ordusuna Müslüman Gönüllü Katılımları*”^{*} başlıklı makaleden oluşmaktadır. Makalede; Birinci Dünya Harbinde, 1878-1913 arasında kaybedilmiş Rumeli topraklarından ordu saflarına katılan Müslüman gönüllülüklerin hikâyesine yer verilmiştir. Makalede öncelikle Osmanlı Devleti ordusunda yaşanan insan kaynağı sıkıntısı ve sebepleri ortaya konmuş ve çözümün bir parçası olarak ülkenin siyasi hudutlarının dışında kalmış Müslüman halktan gönüllü asker toplanması yoluna gidildiği tespiti paylaşılmıştır. Bu kapsamda Birinci Dünya Savaşı’nda, Romanya, Bulgaristan, Arnavutluk, Kosova, Sancak, Makedonya ve Batı Trakya’dan 50 bin üzerinde gönüllü asker toplandığı, toplanan bu gönüllü askerlerin Makedonya, Romanya, Galiçya, Irak, Filistin, Suriye ve Kafkas cephelerinde görevlendirildiği belgelerle ortaya konmuştur. Makalenin “*Değerlendirme ve Sonuç*” kısmında, gönüllü katılımlarının yapılacak bilimsel çalışmalarla araştırılmasının, Birinci Dünya Harbi’nde Halife sıfatı ile Osmanlı padişahının Müslümanlara yaptığı cihat çağrısının cevap bulmadığı gibi hatalı yargıların ortadan kaldırılmasına yarar sağlayacağı ve Türkiye’nin Balkan politikasında istifade edilebilecek bazı yeni moral dayanaklar sağlanabileceği tespitleri yapılmıştır.

Kitabın dokuzuncu bölümünü (s. 219-249) “*20’nci Yüzyılın Başından Bugüne Kosova Arnavutlarında Osmanlı ve Türkiye Algısı*”[†] başlıklı makale oluşturmaktadır. Makale, Arnavutlar arasındaki Osmanlı ve Türkiye hakkında gerek olumlu gerekse olumsuz algıyı karşılaştırmalı olarak ortaya koymaya çalışmıştır. Kitabın yazarı bu makalede Kosova’da bulunduğu dönemdeki kişisel gözlemlerini de çalışmaya dâhil etmiştir. Makalede öncelikle Arnavut mizacının baskın özellikleri ortaya konmuş daha sonra bu baskın özelliklerin 20’nci yüzyılın başından bugüne yaşanan olay ve gelişmeler üzerindeki etkileri tespit edilmiş müteakiben olumlu ve olumsuz algılar sıralanmıştır. Makalenin “*Sonuç*” kısmında Arnavutların Osmanlı ve Türkiye algısının, devletin irade ve yaptırım gücüne bağlı olarak olumlu ya da olumsuz olabildiği, eğitim sisteminin empoze ettiği Türk düşmanlığına rağmen olumlu algının, Osmanlı ve Türkiye’nin bölgedeki varlığı ve Arnavutlara desteği nedeniyle daha güçlü olduğu tespitleri paylaşılmıştır.

Kitabın son bölümünde (s.250-256), yazarının 2009-2010 döneminde Kosova-Türk Temsil Heyeti Başkanı olarak görev yaptığı döneme ait “*Kosova Türk Temsil Heyeti Başkanı’nın 8 Eylül 2010 Tarihli Raporundan*” ilgili kısımlar bulunmaktadır. Raporun ilgili bölümünün başlangıcında Temsil Heyet Başkanlığı’nın faaliyetleri, müteakiben Kosova’daki Türk nüfusun durumu ve sorunları, son

* Hacettepe Türkiyat Araştırmaları, 18(2013), s.231-255.

† Bilge Strateji, 10(2014 Bahar), s.35-62.

olarak ta teklifler başlığı altında yapılması gereken faaliyetler ve alınması gereken önlemler sıralanmıştır. Bu bölüm kitap yazarının sunuş bölümündeki ifadelerle “Rumeli’den bize ne kaldı?” (s. 10) sorusuna da cevap niteliği taşımaktadır.

Sonuç olarak; Berlin Kongresi sonrası Osmanlı İmparatorluğunun yaptırım/yapısal gücünün* zayıflaması; sosyal bünyedeki arızaların ortaya çıkmasına ve mali yapının bozulmasına sebep olmuştur. Osmanlı’nın zayıflayan gücü, güç mücadelesi içerisinde olan Büyük Devletlerin Balkan Politikalarını, Makedonya üzerinden geliştirmek için uygun bir ortam yaratmıştır. Bu kapsamda Büyük Devletlerin diplomatik misyonları tarafından; dönemin moda uluslararası ilişkiler yaklaşımı olan “milliyetçilik ideolojisi” kullanılarak; komiteciler, kiliseler ve gayrimüslim mektepleri ile işbirliği yapılmış bu sayede hem Osmanlı hem de diğer Balkan Devletleri ve toplulukları kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. Dönemin padişahları Abdülhamit ve sonrasında gelenler Osmanlı’nın dağılmasını engellemek ve devletin varlığını sürdürmek için taviz vermeye ve günü kurtarmaya dayalı “denge politikası” izlemişlerdir. Bu politikanın bir sonucu olarak Büyük Devletlere karşı acz içinde kalınırken, kendi vatandaşları tarafından ise meşruiyeti sorgulanır ve ayrılıkçılarla, çare arayıcılar arasında kalınan bir durum oluşmuştur. Bu yapı istikrarsızlık yaratmış ve dönem içerisinde önce Rumeli’nin elden çıkması sonra da devletin parçalanarak yıkılmasına sebep olmuştur.

Tanıtımını yaptığımız Doç. Dr. Hasip Saygılı’nın “Osmanlı’nın Son 40 Yılında Rumeli Türkleri ve Müslümanları 1878 – 1918” isimli kitabının belgelerle ortaya koyduğu gerçekler bize; Rumeli’nin elden çıkışıyla ilgili gelişmeleri bütün açıklığı ile ortaya koyarken, devletin varlık ve bekası için esas olanın “yaptırım gücü/yapısal güç” olduğunu işaret ediyor. Yapısal gücün bileşenlerine baktığımızda; bilgi yapısı, finansal yapı, güvenlik yapısı ve üretim yapısından meydana geldiğini görüyoruz.† Bu güç; bilim, teknoloji, güçlü mali yapı, güçlü ordu ve güçlü üretim yapısı ile sağlanabiliyor. Bilim ve teknolojiye önem vermek, güçlü bir mali ve üretim yapısı tesis etmek ve kurumsal olarak zaten var olan güçlü orduya sahip çıkmak temel hedefimiz olmalıdır. Yoksa acz içerisinde kalır ve denge politikalarına muhtaç, varlık ve bekası hassas bir devlet oluruz.

Kitap ayrıca, bilimsel kalite açısından da çok kıymetli bir eser olarak dikkat çekmektedir. Sosyal bilimler alanında çalışma yapanlar için “örnek bir bilimsel çalışma” niteliği taşıdığı düşüncesiyle faydalı olacağı kanaatindeyim.

* **Yapısal Güç:** Bir şeylerin nasıl yapılacağına; devletlerin bir diğer devletle, insanlarla veya şirketlerle nasıl bir çerçeve içinde ilişki yürüteceğine karar verme gücünü gösterir. Martin Griffiths, Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar, Nobel Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2013, s.125

† A.g.e.

